Čtyřicet psaní z kamakurského hotelu

DOPISY NEZNÁMÉHO JOE HLOUCHY (1923)

Pavel Kořínek

Forty missives from a Kamakura hotel
Joe Hloucha's *Letters from an unknown* (1923)

This case study describes Hloucha's novelistic experiment to find a new form for the popular *japonérie* novel, written in the late 1910s and early 1920s using authentic travel notes from his first trip to Japan in 1906 and other older texts. This genre experiment attempting to combine a popular travelogue exposition with the traditional devices and procedures of epistolary sentimental prose involving relationships was not well received by critics and readers, but it presents an interesting example of the author's efforts to innovate the genre and reassert his own position in the rapidly growing ranks of Czech „Japan specialists" at that time.

Klíčová slova / Keywords

Joe Hloucha — Japonsko — žaponerie — populární cestopis — populární literatura

Joe Hloucha — Japan — japonérie — popular travelogue — popular literature

Kontakt

Ústav pro českou literaturu AV ČR; korinek@ucl.cas.cz

Pavel Kořínek. „Čtyřicet psaní z kamakurského hotelu. *Dopisy neznámého* Joe Hlouchy (1923)"; *Česká literatura* LXXI, č. 4, s. 486–497;

https://doi.org/10.51305/cl.2023.04.05

„Půvabný románek z Japonska“, ohlašovalo nakladatelství Josef R. Vilímek v červenci 1923 vydání nové knihy na stránkách *Humoristických listů*.

> Čistým, sladkým a mazlivým rytmem vypráví tu Joe Hloucha o mrazivém i žhavém spojení lásky a smrti, zpívá o rozkoši a extasích lásky osamělého milence, ku vzdálené zrádné ženě, dokud nerozloží smrt svůj smutný stín nad celým příběhem. A také ať jste s ním na vrcholku posvátné Fudžinojamy, v tajemných japonských hájích, nebo v tichých alejích kvetoucích sakur, všude promítá vám příroda ten něžný snivý románek bolestné lásky, hořké melancholie a smutného úsměvu, který zanechá hluboký dojem v srdci čtenáře. (CO NOVÉHO 1923)

České literární psaní o Japonsku — ať už to sentimentální, „žaponerní“, nebo to populárněcestopisné — obohacovaly na přelomu desátých a dvacátých let 20. století nové impulzy. V textech Jana Havlasy, Barbory Markéty Eliášové, Oldřicha Zemka či Rudolfa Medka dostávali čeští zájemci o východoasijskou ostrovní zemi do rukou fikcionalizovaná i faktuálně stylizovaná pojednání založená na vlastních pozorováních získaných při kratších či delších pobytech v Japonsku.[1] Po vynucené válečné pauze, kdy se na nová vydání jeho knih nedostávalo papíru,[2] začaly hojně vycházet také oblíbené a vyhledávané práce „zakladatele“ české žaponerie, Joe Hlouchy, zejména tedy debutová *Sakura ve vichřici* a Pierrem Lotim inspirované vyprávění o autorově japonském smluvním manželství *Moje paní Chrysanthema*. Hloucha, který si od svého návratu z Japonska, kam odcestoval zjara roku 1906, popularizačními články, přednáškami i dalšími aktivitami soustavně budoval pověst největšího domácího znalce a milovníka Japonska, toužil ovšem českému publiku nabídnout i nové knihy, jimiž by své přední postavení podpořil a stvrdil. V roce 1920 takto nejprve časopisecky, posléze knižně předložil útlý soubor tajuplných až strašidelných příběhů *Pavilon hrůzy*,[3] ještě větší ambice vkládal ale do své další knihy, románu *Dopisy neznámého*, na jejíž finální podobě s přestávkami pracoval již od poloviny roku 1918.[4] V obou případech přitom svá vyprávění

1 Havlasa pobýval v Japonsku od května 1912 do května 1913 v rámci manželské cesty kolem světa, Eliášová v Japonsku působila jako vychovatelka (1912), později též jako koncipientka na československé ambasádě v Tokiu (1920–1921), Zemek a Medek se do Japonska dostali v rámci svého působení v Československých legiích (cca 1918–1920).

2 K tomu srov. korespondenci s nakladatelem Josefem R. Vilímkem, uloženou v archivu Náprstkova muzea (NpM), Ar. Hloucha, kart. 2.

3 K *Pavilonu hrůzy* srov. KOŘÍNEK — KOŘÍNKOVÁ 2022.

4 V Hlouchově pozůstalosti se nachází velká vázaná evidenční kniha s popiskami v češtině a němčině, do které si autor v protektorátních letech vpisoval nejrůznější

konstruoval výrazně žánrově: v prvém zmiňovaném případu s odkazem k japonským tajuplným příběhům, tzv. kaidanům,[5] v případě druhém za využití milostné zápletky, kterou s gustem anoncovala výše citovaná inzerce.

Dopisy neznámého jsou — jak již název napovídá — stylizovány jako přetisk korespondence: čtenář tu, jak uvádí autentifikační doslov, dostává do rukou čtyřicet psaní, která posílal neznámý Čech ze své japonské cesty své milé. Konvolut těchto dopisů se měl zachovat v jednom kamakurském hotelu, kde tento anonymní protagonista zesnul a kde shodou náhod o tři roky později pobýval při své japonské cestě Joe Hloucha. Dopisy samotné líčí dlouhou cestu lodí do Japonska a poté — dnes bychom řekli turistické — zážitky z ostrovní země. Zejména v úvodních a závěrečných pasážích těchto dopisů, jimž neschází ani časoprostorová lokalizace, je ale postupně rozvíjena i ona kontaktová linka, ve které pisatel vyjevuje svou lásku a toužení po přítelkyni zanechané v Praze. S tou měla „neznámého" pojit mimo jiné i vášeň pro vše japonské, pročež jí teď pisatel adresuje ona detailní líčení jednotlivých věcí zažitých i míst letmo zahlédnutých.

V kontextu Hlouchova dosavadního literárního díla představovaly *Dopisy neznámého* ambiciózní vykročení jinam. Oproti úspěšným dřívějším pracím, které buď variovaly žánr cestopisné črty, nebo v zásadě napodobovaly ozkoušené sentimentální vzory (zejména se jednalo o melodramatické romance o osudovém vztahu mezi Evropanem a Japonkou, popřípadě o tragické milostné a hrdinské příběhy „ze starého Japanu"), přinesly synkretizující vyprávění, které se pokoušelo propojit vícero proudů autorova psaní o Japonsku. Vypjatě citové zápisky — „Stýská se mi, drahá přítelkyně, po Vašem dopisu, který nepřichází! Zdržela jej mořská bouře Pacifiku, nebo se vyšinul vlak jedoucí Spojenými státy? Trpím tak strašně, nemám-li dlouho zpráv o Vás" (HLOUCHA 1923: 191) — tu plynule přecházejí v zaujatá a okouzlená líčení japonských reálií, rámující příběh tragické lásky „na dálku" má propojovat jinak vlastně vcelku epizodické viněty z protagonistových výletů po Honšú.

Status „nalezeného rukopisu", ustavujícího tento „jednostranný epistolární román", je tu — jak bývá u těchto konvencionalizovaných literárních forem obvyklé — na oko autentifikován. V poslední, ich-formové doslovové kapitole se tak čtenář nedozvídá jen o protagonistově skonu, ale skrze síť ex-

poznámky, vlepoval výstřižky a zaznačoval anekdoty i výpisky ze starších deníků. Zde Hloucha píše: „Dopisy neznámého jsem začal psát cestou z Japonska domů 1906. Pak jsem pokračoval 26/VI 1918" — Archiv NpM, Ar. Hloucha, kart. 36. K rané genezi *Dopisů neznámého* z roku 1906 srov. níže.

5 Kaidany coby japonské strašidelné příběhy poznával Západ zejména z prací Lafcadia Hearna, které byly od počátku desátých let 20. století dostupné i v českých knižních překladech.

plicitnějších i jemnějších signálů má být přesvědčován o autentičnosti textu. Tomu ostatně zjevně slouží i na první pohled nesystematická práce s datací jednotlivých dopisů: zatímco psaní koncipovaná ještě v průběhu cesty lodí jsou uvozována zámlkovou datací à la „v únoru 19..“, dopisy z Japonska už nesou přesnější (jakkoli pro Evropana méně bezprostředně srozumitelnou) dataci „36. roku leto p. Meidži“. Majitelka kamakurského hotelu k „nálezu“ oné korespondence uvádí:

> „Před třemi roky,“ vysvětlovala, „zemřel zde v hotelu Evropan. Nesány vyprávěly, že byl sic nepevného zdraví, ale hlavně že churavěl proto, že toužil po někom vzdáleném, jehož se nedočkal! Teprve letos, při velkém úklidu hostinských pokojů, nalezly služebné v komnatě, kterou cizinec obýval, tuto skříňku v zásuvce ve stěně pod oknem ukrytou.“
> (HLOUCHA 1923: 351–352)

Co do chronologie, zdá se vše odpovídat: neznámý pobýval v Japonsku v 36. roce éry Meidži, tedy v roce 1903, tomu ostatně odpovídají i zmínky o vzrůstajícím rusko-japonském napětí. O tři roky později jsou jeho dopisy nalezeny, a právě tehdy se v Japonsku vyskytne nálezce (Joe Hloucha), aby je mohl obdržet. I oněch sedmnáct let odloženého vydání se nakonec nějak vysvětlí: k vydání prý nálezce přikročil, až „když jsem zvěděl, že adresátka jejich před časem zemřela…“ (IBID.: 353).

Přepracovat, procítit, propojit

Už výše citovaná Hlouchova poznámka o dlouhé genezi *Dopisů neznámého* (od roku 1906, resp. 1918) napovídá, že román nevznikal zcela lineárně a bez potíží. Hloucha knize zjevně přisuzoval poměrně velkou důležitost, vkládal do ní nemalé ambice a pokoušel se v ní nabídnout novou, kombinovanou podobu populárního psaní o Japonsku, propojující detailní a obsáhlé cestopisné pasáže fiktivním milostným vyprávěním.[6] Hloucha se dost možná vědomě pokoušel nalézt nový moderní tvar, ve kterém by jeho žaponerie dokázaly oslovovat i nové publikum — jak by dosvědčovaly některé poznámky z deníků, mohl se cítit do určité míry ohrožen ve své pozici neochvějného znalce,

6 Tak o knize zjevně hovořil se svým životopiscem J. V. Šmejkalem při přípravách knihy *Milenec Nipponu*, která vyšla v roce 1931 u příležitosti Hlouchových padesátin — „[…] střední cestu mezi oběma skupinami nastoupily »Dopisy neznámého«, kde veškeré líčení cesty od vyplutí z Bremen až do posledního dne na japonské půdě je do písmenky autentické, zatím co probíhající historie nešťastné lásky, odehrávající se v dopisech, zůstává smyšlenkou“ (ŠMEJKAL 1931: 88–89). O dvě stránky dále pak Šmejkal zaznamenává Hlouchovo přesvědčení, že *Dopisy neznámého* představují jeho nejpovedenější prozaickou knihu (IBID.: 91).

ne vždy pěkná slova snášel např. na hlavy Eliášové či Zemka —,[7] současně se ale coby dobrý „textový hospodář" pokoušel zúročit starší texty a písemné materiály, ať již dříve tištěné, nebo jen rukopisně uchovávané.

Nejdůležitějším zdrojem pro *Dopisy neznámého* byly Joe Hlouchovi jeho vlastní zápisky z cesty do Japonska a pobytu tam v roce 1906. Cestovní deník, který si vedl a do nějž si zapisoval drobné imprese z putování, návštěv slavných míst i setkání s místními obyvateli i jinými evropskými návštěvníky Dálného východu, se dočkal fikcionalizace a beletrizace při převodu do epizodických dopisních líčení, jež „Neznámý" posílal své milé v dopisech do Čech. Záznam z 6. května 1906, který celý zní

> Pan Šimoda má útulný, ale malý dům a příjemnou ženu. Odtud jeli jsme spolu elektrickou drahou do Ókubo podívat se na azalky. Navštívili jsme 5 zahrad zdarma i za vstupné a 2 divadla s figurami a skupinami. Záhony azalek vypadaly báječně krásně. Všechny odstíny barev červené růžové a bílé. Jedna zahrada vypadala jako červené zvlněné moře.
> (HLOUCHA 1906 in KRAEMEROVÁ 2009)[8]

stál takto například u počátků následující pasáže z *Dopisů neznámého*:

> Dnes jsme zajeli, já s celou rodinou páně profesorovou do Okubo obdivovat se kvetoucím azalkám.
>
> Byl to svátek mé duše, rozkošné odpoledne, pastva pro oči a hostina smyslů. Byli jsme v sadě, kde bylo moře azalek, kvetoucích bíle. Nesmírné sněžné pole uprostřed jara! Byli jsme v sadě, kde kvetly azalky rudé. Rozvlněné moře krve! Byli jsme v sadě, kde kvetly azalky peřesté, žíhané rozmarně jako šaty tanečnic!
> (HLOUCHA 1923: 184–185)

Obraz červeného zvlněného moře květin, přetavený do „moře krve", zjevně Hloucha přejal v zásadě beze změny, ostatní zde i jinde obaluje poetizujícími přirovnáními a deklarativními oslavnými epiteton (*hostina smyslů*). Co se naopak při převodu z deníku do románové verze zpravidla vytrácí, jsou autorovy kritické poznámky o početných finančních výdajích — zde jen zakrytě v onom „zdarma i za vstupné", stýskání si nad tím, že na turistice se oddávajícímu návštěvníkovi chtějí místní ponejvíce vydělat, a vůbec deníkem často prosvítající signály pohoršení, které v Hlouchovi vyvolávaly některé

7 K tomu srov. KRAEMEROVÁ — ŠEJBL 2007: 27–28.

8 Hlouchův deník z cesty do Japonska v roce 1906 citován dle přepisu zpřístupněného na CD-ROMu *Joe Hloucha a sbírky Náprstkova muzea* (KRAEMEROVÁ 2009).

jevy související s modernizací Japonska a jeho otevřením se světu.[9] Hlouchův „Neznámý" předává své milé idealizovanější, tradičnější obraz Japonska, než s jakým se autor prózy při své cestě potkal.[10] Ani on si nicméně občas nějaké to postesknutí neodpustí:

> Když pak opouštím tuto východní pohádku, venku před branou vůz elektrické dráhy zuřivě zvoní, aby zaplašil s kolejí kurumy a nákladní vozíky. Není už čisté poesie na světě, všechno pokazila krutá pseudokultura, drahá přítelkyně!
> (IBID.: 190)

Právě uvedená citace pochází ze samotného závěru jedné z kapitol a tomu odpovídá i explicitní pisatelovo oslovení pražské adresátky. Jednotlivá psaní/jednotlivé kapitoly *Dopisů neznámého* jsou zpravidla rámovány odstavci, jež znovu a znovu zpřítomňují onu milostněkorespondenční charakteristiku textu. Právě zde se Hloucha pokouší rozvíjet druhý — vztahový — plán celého románu, když příležitostně odkazuje ke vzpomínkám na pražské schůzky pisatele a adresátky. Počíná si přitom ale velice neinvenčně, řečené pasáže jsou prosty jakéhokoli ozvláštnění nebo dramatického vývoje, nevyužívají dokonce ani očekávatelné žánrové konvence červené knihovny. Pro autora jako kdyby tento druhý rámec zůstával opravdu právě a jen „rámcem" a milostná rovina příběhu je realizována toliko skrze násobení a vršení vypjatých kontaktových korespondenčních formulí.

Téměř každý z dopisů je tedy uvozen pasáží, v níž se pisatel vypořádá s tím, že od jeho milé z Prahy přišlo nebo nepřišlo psaní, aby se následně, po odvyprávění fikcionalizovaného Hlouchova prožitku, kapitola uzavřela podobně zacílenou, zpravidla citově vypjatou deklarací. Protagonistův červnový výlet do Kjóta a Ócu[11] tedy začíná obrazem četby došlého dopisu ve vlaku japonských drah:

> A domnívají-li se všichni ti žlutí šikmoocí spolucestující, že jsem snad tichý blázen, tož veřte, drahá přítelkyně, že mají pravdu! Šílím radostí z tohoto milého listu.

---

9 Srov. např. výše citovanému bezprostředně předcházející záznam z 5. května 1906, kde se mimo jiného říká: „[…] Ráno jel jsem kurumou do Šiby. Krásné borovice. Vydírání peněz — do každého chrámu se platí zvlášť 20 senů" (HLOUCHA 1906 in KRAEMEROVÁ 2009).

10 V tom se ale Hloucha coby autor nijak nevymyká z dlouhé linie západních návštěvníků a milovníků Japonska, pro něž „starý Japon" představuje postupně ztrácený, nyní již nedostižný ideál, kterému se při svých výpravách pokoušejí přiblížit a jenž elegicky opěvují ve svých textech (srov. např. BENFREY 2003).

11 Velmi přesně založený na záznamu Hlouchových zážitků z 19. dubna 1906.

> Vždyť tu je černé na bílém, psáno Vaší drahou ručkou (jak rád bych ji teď zlíbal), že mne milujete, že na mne stále vzpomínáte, že budete trpělivě a oddaně čekat mého návratu.
> (IBID.: 215–216)

aby jej o deset stránek dále zakončilo lakonické:

> A když Ti teď tyto vzpomínky píši, je mi bolestno, a žalno, že nemůžeš, drahá těšiti se z těchto krás zároveň se mnou!
> (IBID.: 226)

Využitím vlastního cestovního deníku Hloucha fikcí zužitkoval své letité imprese, čerpal ale přitom z materiálu, který byl dostupný jen jemu — návštěvníkům jeho přednášek mohly být některé zážitky a obrazy povědomé, fixace zveřejněním se nicméně nikde nedočkaly. Do textu *Dopisů neznámého* byl nicméně vtělen i minimálně jeden text dříve publikovaný, totiž beletrizovaná vzpomínka na návštěvu hrobu Gompačiho a Komurasaki v tokijské čtvrti Meguro.[12]

Několikastránková cestopisná črta má přitom sama o sobě zajímavou textovou historii. Hloucha na ní podle všeho pracoval již cestou z Japonska — odsud může ostatně pramenit ono prohlášení o počátku prací na *Dopisech neznámého* —, v říjnu 1906 byla pod titulem „U hrobu Gompači a Komurasaki" otištěna v ilustrovaném čtrnáctideníku *Český svět*, načež ji Hloucha o dva roky později pod stejným titulem a takřka doslovně převzal do knižního souboru *Vzpomínky na Japonsko*.[13] Tento soubor, vydaný roku 1908 nakladatelstvím F. Šimáčka, obsahoval řadu črt a článků, které Hloucha původně tiskl časopisecky v *Českém světě*, a na rozdíl od takřka všech dalších autorových knih se nikdy nedočkal reedice. Bylo tomu tak nejspíše proto, že se jej Hloucha nejpozději na počátku dvacátých let rozhodl rozebrat a jednotlivé texty v upravené podobě překomponovat do jiných celků, popřípadě některé povídky a črty — zejména ty vztažené bezprostředně k rusko-japonské válce —, už pravděpodobně považoval za méně atraktivní pro nové čtenáře.

---

12 Zastávka u náhrobku Gompačiho a Komurasaki, jejichž příběh pro domácí prostředí adaptoval a zpopularizoval Julius Zeyer, se stala takřka obligatorní součástí japonských itinerářů českých cestovatelů. K „vynalézání českého literárního Žaponu" a Hlouchově tužbě vyrovnat se Zeyerovi na poli české žaponerie dále srov. KOŘÍNKOVÁ 2020: 176–177.

13 Přičinil tehdy textu jen stránku a půl čítající předslov, ve kterém text odkazuje ke dvojici obrazů, jež mu — jak uvádí — „nad starým ampirovým sekretářem v mém pokoji visí" (HLOUCHA 1908: 197).

Příběhy navázané na Hlouchovo několikaměsíční soužití v smluvním manželství s Japonkou Tama-san daly vzniknout samostatnému svazku vydávanému pod titulem původní povídky *Moje paní Chrysanthema*. Ten poprvé vyšel v roce 1910 jako bibliofilské vydání ve 250 japonskou vazbou opatřených exemplářích vyzdobených Slavobojem Tusarem, definitivní Hlouchovo rozhodnutí původní *Vzpomínky na Japonsko* rozpustit do dalších knih lze nicméně s jistotou situovat až do počátku dvacátých let, kdy se ve Vilímkově nakladatelství začalo chystat nové vydání *Mojí paní Chrysanthemy* pro běžný knižní trh.

Záznam návštěvy hrobu Zeyerem proslavených milenců se Hlouchovi do jeho lotiovské variace mnoho nehodil, současně se ale Hloucha úspěšného textu nehodlal vzdát. Rozhodl se jej tedy vtělit do *Dopisů neznámého* coby jedno z červnových psaní.[14] Po nezbytném úvodním připomenutí milostného korespondenčního zasazení:

> Dnes zase trochu reminiscencí, má nejdražší přítelkyně! Pamatujete, jak v době, kdy jsem Vás poznal (blahoslaven buď ten okamžik), horovala jste pro Julia Zeyera a jeho japonský román »Gompači a Komurasaki«?
>
> A já proto, abych Vám mohl o této nešťastné dvojici milenců, Vámi tak zbožňované, něco více povědět, zajel jsem včera do Megura navštívit jejich hrob.
>
> (HLOUCHA 1923: 198)

následuje přepracovaná a rozšířená verze původní črty. Ta je tentokráte vybavena i přehledovým shrnutím příběhu o Gompačim a Komurasaki, které v původním časopiseckém otisku a *Vzpomínkách na Japonsko* scházelo. V letech 1906 a 1908 tedy zdá se Hloucha počítal s tím, že je Zeyerův román natolik dobře znám, že ho netřeba připomínat, zatímco do knihy komponované na přelomu desátých a dvacátých let už takové shrnutí včlenil. Tím, co zde Hloucha shrnuje, není nicméně Zeyerovo podání onoho příběhu, ale to, jak se podle Hlouchy opravdu udál.

> Jejich historie tragická sice, nebyla tak ideální, jak nám ji vylíčil náš Zeyer. Zaujala ho as kdysi před léty tato událost, historie věrné lásky, jež právě proto, že byla pravdivá, nehodila se pro román. Autor ji zjemnil, obklopil poetickým a pohádkovým prostředím, vyzdvihl obě postavy nad úroveň prosaického života, a spojil historii jejich s jinou japonskou pověstí, právem romanciera.
>
> (HLOUCHA 1923: 199)

14 Hloucha sám se do Megura vypravil 21. června 1906.

Hloucha, resp. „Neznámý", se zde tedy staví do pozice vykladače světa, jaký doopravdy je, promlouvá ke své milé, obdivovatelce všeho japonského, jako exaktní a přesný hlas korigující — jakkoli s formulovaným pochopením — sentimentální vyprávěnky romancierů. S vědomím Hlouchovy literární produkce, ale ostatně i celkového charakteru *Dopisů neznámého*, ve kterých cit vítězí nad rozumem a Japonsko se idealizuje až do podoby oživlého dřevořezu, může taková deklarace působit téměř ironicky, stejně tak ji lze ale číst jako maskované pozicování sebe sama v náhle se zaplňujícím poli českých literárních odborníků na Japonsko.

„Fabule ne zrovna nejšťastnější"

Dopisy neznámého byly na knihkupeckých pultech teprve několik týdnů, když se Japonsko zase jednou dostalo na první stránky světových deníků. Velké zemětřesení v Kantó, které zemi postihlo 1. září 1923, srovnalo se zemí velkou část Tokia a vyžádalo si přes 100 000 obětí. Zviditelnění Hlouchovy nové knihy nicméně tato katastrofa spíše napomohla. *Dopisy neznámého* se dočkaly poměrně velkého množství recenzí, které leckdy vítaly další příležitost poznávat Japonsko s na slovo vzatým odborníkem, popřípadě přisuzovaly knize až roli dokumentárního záznamu stavů a věcí minulých. Benjamin Jedlička tak kupříkladu v *Lidových novinách* dne 22. listopadu 1923 o knize prohlašoval, že „[…] zejména dnes, po hrozné katastrofě, která stihla Japonsko, nabývá výjimečného významu dokumentárního: nejedno z měst a míst, jež líčí, je dnes žalostnými troskami" (JEDLIČKA 1923).

Hlouchův největší literární experiment, dvojdomá koncepce knihy mísící milostný příběh v dopisech s cestopisnými záznamy ale u kritiky mnoho podpory nenalezla. I recenze jinak k *Dopisům neznámého* spíše pozitivní obvykle neopomenuly formulovat výhrady proti milostnému rámujícímu příběhu, jejž charakterizuje „fabule ne zrovna nejšťastnější" (IBID.), příběhu, který je „prostý a také nepříliš rozvedený" (DRB 1923). Některé kritiky, zejména dvě varianty recenzního zhodnocení, jež Karel Hikl (skrývající se pod šifrou K. H.) uveřejnil v *Naší době* a *České osvětě*, byly ke knize až stroze příkré. Hodnocení z *České osvěty* se v tomto ohledu hodí zacitovat v plném rozsahu, nabízí totiž zajímavou zmínku o předpokládaném čtenářstvu:

> Asijský cestovatel a znalec Japonska podává tu ve formě milostných dopisů své dojmy z cesty mořem Středozemním, dále kolem celé Asie i z Japonska. Forma jednostranných sentimentálních listů jest cestopisným obrázkům velmi nevhodná. Daleko spíše by i průměrní čtenáři snesli třeba sušší výklady, ale hlubší pohledy, rázovitější karakteristiky, solidnější poučení nepřeslazené zženštilou beletrií.
> (K. H. 1923b)

Podle dostupných informací nesklízely *Dopisy neznámého* nijak výjimečný ohlas ani u čtenářů. Vilímkovo nakladatelství román ve dvacátých letech nedotiskovalo, po přechodu Joe Hlouchy k zemědělskému nakladatelství A. Neuberta se ale román v roce 1929 dočkal druhého vydání coby druhý svazek nově založeného „Souboru spisů Joe Hlouchy". Neubert zjevně do Hlouchova díla vkládal nemalé naděje: *Dopisy neznámého* nechal nově ilustrovat Janem Gothem, jehož 24 vyobrazení bylo poté do knihy reprodukováno hlubotiskem,[15] a nesporně ambiciózní byl i náklad 5 000 výtisků (KRAEMEROVÁ — ŠEJBL 2007). Protože si Hloucha nechával od svých nakladatelů každoročně posílat informace o meziročně prodaných knihách a stavu skladových zásob, můžeme dnes sledovat prodeje knihy ve třicátých letech. Ke dni 15. únoru 1933 měl Neubert stále na skladě 2 814 výtisků *Dopisů neznámého*, o rok později, 3. února 1934, pak zůstávalo výtisků 2 729 a podobné prodeje v řádu desítek exemplářů následovaly i v dalších rocích.[16]

Dopisy neznámého nabízejí zprávu o jednom neúspěšném hledání možných nových podob české žaponerie, současně ale přinášejí i svědectví o textové ekonomii populárního a oblíbeného autora, který se pokoušel v nových podmínkách a s novým nasvícením zužitkovat starší vlastní poznámky a texty. Hloucha přípravám románu věnoval nemalou péči, u čtenářů ani kritiky se ale s velkým pochopením nesetkal. Jak už zaznělo, autor sám si svého pokusu o propojení cestopisných črt se sentimentálním rámcem milostného příběhu vyprávěného v nalezené korespondenci i v dalších letech vysoce cenil, ve své následující tvorbě už se nicméně o podobně ambiciózní projekty nepokoušel. Soustředil se ponejvíce na ozkoušené podoby žaponerního psaní, na populárněnaučná líčení (*Mezi bohy a démony* a *Prodavačky úsměvů* [obě 1929]), popřípadě více či méně fikcionalizovaná vyprávění tradičně žaponerních příběhů či pohádek (*Pohádky japonských dětí* [1926], *Japonečky* [1931]). O žánrový milostný román s moderními, českými protagonisty se sice ještě jednou pokusil, v próze *Zahrada lásky* (1929) byly ale naopak upozaděny východoasijské motivy (celý děj byl situován do Čech, jakkoli do domu sběratele čínského umění).

S postupujícími třicátými lety ostatně jako kdyby trochu ztrácel na síle celý žánr literární žaponerie. V nové globální situaci, do které Japonské císařství se svou agresivní politikou zasahovalo stále intenzivněji, se proměňovalo většinové vnímání daleké země, jež byla ve veřejném prostoru častěji zobrazována jako reálný, veškerého romantizujícího pelu zbavený geopolitický aktér,

15 Gothovy ilustrace „Neznámému" přisuzují fyzickou podobu samotného Joe Hlouchy, čímž se poněkud zatemňuje výše popisovaná autentifikační inscenace „nalezeného konvolutu".

16 Detailní záznamy, rukopisné i strojopisné, s Hlouchou vpisovanými výpočty prodaných exemplářů, jsou uloženy v autorově pozůstalosti v Náprstkově muzeu — Archiv NpM, Ar. Hloucha, kart. 2 a 36.

se kterým je a bude nutné počítat. Joe Hloucha si svoji tolik vybojovávanou pozici znalce a milovníka všeho japonského (resp. „starého Japanu") zkoušel uhájit i nadále, jeho nejúspěšnější román, *Sakura ve vichřici*, vyšel v roce 1933 podeváté a dvou vydání se dočkal i v letech protektorátních. Sentimentální příběhy o osudových láskách vzdělaných i sošných, japonštinou vládnoucích Evropanů a sličných, skromných a suicidálních Japonek plné vypjatých emocí a metafor padajících okvětních lístků už ale v nových podmínkách stále více působily jako něco přežitého, zastaralého, možná i trochu nepatřičného. Jedním z důležitých lákadel Hlouchova psaní vždy bylo ono prostředkování exotického obrazu neuchopitelného, svůdně tajemného Japonska s jeho samuraji a gejšami, ona hra na reportážní zprávu z jiného, estetizovaného světa tam v dálce. I tradiční českou literární žaponerii bychom tedy mohli připsat na dlouhý seznam obětí japonského militantního expanzionismu.

Tato studie vyšla v rámci projektu *Obrysy české populární literatury 1918–1939: díla a kontexty* podpořeného Grantovou agenturou České republiky (grant č. GA20-09848S)

Prameny

HLOUCHA, Joe
1906 [cestovní deník]; in Alice Kraemerová: *Joe Hloucha a sbírky Náprstkova muzea* (CD ROM, Praha: Národní muzeum)
1908 *Vzpomínky na Japonsko* (Praha: F. Šimáček)
1923 *Dopisy neznámého* (Praha: J. R. Vilímek)
1929 *Dopisy neznámého*; 2. vyd. (Praha: A. Neubert)

Literatura

BENFREY, Christopher
2003 *The Great Wave. Gilded Misfits, Japanese Eccentrics, and the Opening of Old Japan* (New York: Random House)

CO NOVÉHO
1923 „Co nového u Vilímků" [reklamní sloupek]; *Humoristické listy* LXVI, 6. 7., č. 29, s. 350

DRB [= BORECKÝ, JAROMÍR]
1923 „Literatura: Joe Hloucha, Dopisy neznámého"; *Zvon* XXIV, 18. 10., č. 5, s. 69

K. H. [= HIKL, KAREL]
1923a „Literatura krásná" [recenzní stať]; *Naše doba* XXXI, č. 2, listopad, s. 116–119, 119n
1923b „Hloucha Joe. Dopisy neznámého"; *Česká osvěta* XX, č. 5, s. 133

JEDLIČKA, Benjamin
1923 „Joe Hloucha: Dopisy neznámého"; *Lidové noviny* XXXI, 22. 11., č. 586, s. 7

KOŘÍNEK, Pavel — KOŘÍNKOVÁ, Lucie
2022 „Mládež je pohromadě, večer hrůzy může započít"; in Joe Hloucha: *Pavilon hrůzy* (Praha: K-A-V-K-A), s. 180–191

KOŘÍNKOVÁ, Lucie
2020 „Zeyerův žaponský román Gompači a Komurasaki jako počátek vynalézání českého literárního Žaponu"; in Dagmar Mocná, Dalibor Tureček (edd.): *Tradicí stvořená. Jaroslavě Janáčkové k devadesátinám* (Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR), s. 166–179

KRAEMEROVÁ, Alice
2009 *Joe Hloucha a sbírky Náprstkova muzea*; CD ROM (Praha: Národní muzeum)

KRAEMEROVÁ, Alice — ŠEJBL, Jan
2007 *Japonsko, má láska. Český cestovatel a sběratel Joe Hloucha* (Praha: Národní muzeum)

ŠMEJKAL, Jaroslav Václav
1931 *Milenec Nipponu. Tři lásky Joe Hlouchy* (Praha: A. Neubert)

Creative Commons

Toto dílo podléhá licenci Creative Commons — Uveďte původ — Neužívejte komerčně — Nezpracovávejte 4.0 Mezinárodní licence. Licenční podmínky jsou dostupné zde: https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode.cs.